

Aineistosta julkaisuksi - ajatuksia sukukirjoista

Esimerkkinä satakuntalainen suku

Lähtökohtia

Sukujulkaisutyön alku on usein enemmän tai vähemmän sattumanvarainen. Joku suvun jäsen innostuu penkomaan tietoja suvun esipolvista ja kasattuaan mappikaupalla muistiinpanoja ja valokopioita, hän alkaa pohdiskella, miten materiaali saataisiin jonkinlaiseen järjestykseen, jolloin siitä voisi olla iloa muillekin suvun jäsenille. Harvemmin tilanne lienee se, että tutkija heti alusta asti tietää keräävänsä materiaalia tulevaan sukukirjaan.

Rajaus

Viimeistään silloin kun tutkijalle tulee ajatus tietojen jakamisesta muillekin, kannattaisi alkaa miettiä rajouksia. Jos haluaa pysyä hyvin suppeassa, pienelle piirille jaettavassa julkaisussa, voi suunnittelun tehdä joko yksin tai lähipiirin kanssa. Tällainen olisi esim. Serkusten kirja tai 4-5 polven esipolvitaulu lahjaksi sisaruksille, lapsille tai ystävälle. Mutta mikäli tavoite on laajempi, avustajakuntaa ja suunnitteluapua kannattaa hankkia enemmän. Jos sukuseura toimii, sieltä voidaan koota työryhmä, jonka kanssa tutkija voisi miettiä mm. rajouksia.

Pohdittavia seikkoja on esim.

- *Lähtökohta* eli kuka on tutkimuksen lähtöhenkilö tai miltä aikatasolta hänet pitäisi löytää.

- *Päätekohta*: mihin ajankohtaan asti tutkimus ulotetaan:

a) tietyn ajankohdan tasolle

b) tietty määrä sukupolvia

- *Agnaattinen vai kognaattinen tutkimus* vaiko niiden yhdistelmä

a) agnaattinen: vain nimenkantajat eli poikien jälkeläiset

b) kognaattinen: sekä poikien että tyttärien jälkeläiset mukaan

c) yhdistelmä: esim. vanhemmissa polvissa vain poikien jälkeläiset, nuoremmissa molempien tai varhaispolvista mukaan vain esipolviketjuun kuuluvat henkilöt ja vasta 1700-1800-luvulta varsinainen "lähtöhenkilö", jonka kaikki jälkeläiset tutkitaan.

- *Henkilö- ja taustatietojen laajuus*

Tavoitellaanko:

a) luetteloa, jossa on vain henkilöiden perustiedot, muttei elämäkertoja.

b) matrikkelia, jossa perustietojen lisäksi lyhyitä elämäkertoja.

c) suvun historiaa, jossa matrikkelitietojen lisäksi suku on pyritty asettamaan historiallista taustaansa vasten.

d) kronikkaa, jossa perustietojen lisäksi runsaasti kertovaa ainesta. Sisältää yleensä vain pienen aikavälin suvun historiasta (esim. 3-4 sukupolvea). Mukana runsaasti perinne- ja muistitietoa.

e) sukutalon historia: talon ja siellä asuneiden perheiden vaiheet.

- *Yksi vai useampi julkaisu*

Jos aineisto joudutaan julkaisemaan useamassa osassa, jaetaanko esim:

a) sukuhaarojen mukaan

b) varhaispolvet ja myöhemmät polvet eri kirjoihin

Sukukirjaa valmistellessa tulee tietysti eteen monia muitakin kysymyksiä, mutta perusratkaisut yllämainituista seikoista vaikuttavat tietojen keräykseen, joten ne kannattaisi tehdä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Sivuutan tässä yhteydessä muut kirjan teossa esiin tulevat seikat kuten esim:

- tutkimuksen rahoitus: tutkimuskulut, painatus

- painatuksen järjestäminen ja kirjan ulkoasu

- kirjan markkinointi ja tiedotus

Sellainen suku, josta löytyy useampia tutkijoita, voi olla onnellinen. Työtä jakamalla voidaan tutkimuksissa päästä syvemmälle. Vaikka vanhojen asiakirjojen lukemisesta ei saataisi monia innostumaan, suvun jäsenet voivat toki auttaa tutkijaa monella tavalla. He voivat esim. koota tietoja nykysuvusta, hankkia valokuvia sekä kerätä muistitietoa.

Sukututkimus vanhan Sastamalan alueelta

Julkaisin kesällä 1996 kirjan *Raivaajia, sotilaita ja talonpoikia Satakunnasta. Erkki Juhonpoika Aspin (1762-1809) suku*. Kun edellä korostin rajauksen tärkeyttä sukukirjan teossa, tein sen omasta kokemuksestäni, sillä minun on valitettavasti tunnustettava, että rajaukset muuttuivat monta kertaa työn kuluessa. Monia muitakin asioita tein mahdollisimman vaivalloisesti, toivottavasti mieheni suvusta tekeillä oleva kirja pysyy paremmin raameissa.

Muutama sana kirjan nimestä. Minusta sukukirjan nimen pitäisi kertoa lukijalle heti niin paljon, että hän tietäisi, onko hänellä mahdollisesti kirjaan kosketuskohtia. Itäsuomalaiset pysyvine sukunimineen ovat tässä suhteessa paremmassa asemassa. Kun omassa tutkimuksessani nimet ovat läntiseen tapaan ensin lähinnä talonnimiä tai sotilasnimiä ja 1800-luvulta alkaen nimiä vaihdettiin tavan takaa, en voinut antaa kirjalle sukunimeen pohjautuvaa nimeä. Niinpä päädyin kaksiosaiseen ratkaisuun. Alkuosassa pyrin luonnehtimaan sukua sekä sijoittamaan sen maantieteellisesti. Sen lisäksi katsoin tarkoituksenmukaiseksi mainita nimessä tutkimuksen keskeisen henkilön.

Tutkimustyö oli vireillä kymmenkunta vuotta. Torppari *Iisakki Haaviston* (s. 1825 Kiikoisissa, k. siellä 1896) jälkeläiset alkoivat järjestää sukutapaamisia 1980-luvun alussa. Näitä tapaamisia varten selvitin ensin Iisakin jälkeläiset. Sitten aloin tutkia sekä Iisakki Haaviston että hänen kahden vaimonsa esipolvia (*Eeva Kaisa Perttala* s.1822 Suodenniemellä, k. 1870 Kiikoisissa ja *Hilma Henrika Kankaanhuhta* s. 1846 Kiikoisissa, k. siellä 1929). Edelleenkin ajattelin lähinnä sukuseuran jäsenten kiinnostusta, mutta kun esipolvitutkimus luisti melko mukavasti, mielenkiinto laajeni ja silloin tällöin välähti mielessä jo jonkinlainen julkaisu. Päätin sitten, että pyrin löytämään mahdollisimman varhaisen Iisakki Haaviston mieskantaisten esi-isän, jonka otan jäl-

kipolvitaulujen lähtöhenkilöksi. Tavoitteena oli suorat mieskantaiset jälkipolvitaulut 1500-luvulta 1800-luvulle, siten että sisaruksista selvittäisiin vain, minne he avioituivat eikä heille siis tehtäisi omia tauluja. Vasta Iisakki Haavistosta lähtien oli tarkoitus ottaa mukaan kaikki jälkeläiset. - Suunnitelmat kuitenkin muuttuivat siinä vaiheessa kun minulla oli perusmateriaali jo koossa ja tein tarkastuksia sekä hain lisätietoja lukemalla mm. tuomiokirjoja. Kaukainen, tuntematon sukulainen eli Iisakki Haaviston sedän jälkeläinen oli kuullut työstäni, otti yhteyttä ja pyysi laajentamaan työtä siten, että hänenkin sukuhaaransa tulisi siihen. Tämä merkitsi Iisakki Haaviston isoisan, ruotusotilas *Erkki Juhonpoika Aspin* (1762-1809) ottamista keskushenkilöksi ja tutkimuksen oleellista laajentamista uudemmasta päästä. Erkki Aspin oli nimittäin viisi perheellistä lasta. Tilanne merkitsi myös loppuvaiheessa kiirettä, koska olin tullut luvanneeksi sukukirjan kesän 1996 kokoukseen.

Sukukirjan sisältö

Kirja siis jakautuu jälkipolvitutkimukseen ja esipolvitutkimukseen. Kirjan lähtöhenkilö on 1500-luvun jälkipuoliskolla elänyt *Heikki Mikonpoika Hoipo* Kiikan Hoipolan kylästä. Hoipon isäntien jälkeen viidennessä ja kuudennessa polvessa mukaan tulee sotilaita eli *Juho Matinpoika Hoipolenius* (k.1714) ja *Juho Juhonpoika Hurtig* (k. 1765). Tämän jälkeen esipolviin tulee ensimmäinen torpan raivaaja(VII-polvi) *Juho Juhonpoika Nuto* (k.1779), jonka poika olikin sitten aiemmin mainittu ruotusotilas *Erkki Juhonpoika Asp*. Tähän asti suku liikkui lähinnä Kiikan ja myöhemmän Kiikoisten alueella.

IX-polvesta alkaen tutkimus käsittää Erkki Aspin jälkeläiset: Hänen vanhin poikansa *Matti Erkinpoika* (1785-1845) muutti Kokemäelle ja viljeli siellä pitkään lampuotina *Hiidenoja-Horelin* taloa Ylistaron kylässä. Hänen lapsistaan kuudella oli jälkeläisiä. Lapset avioituivat sekä talollisperheisiin että torppiin. Matin jälkeläisistä valtaosa sijoittui joko Kokemäen tienoilille tai muutti Porin suuntaan.

Erkki Aspin seuraava poika *Antti Erkinpoika* (1787-1868) oli suvun varsinainen raivaaja. Hän perusti *Huhdanpään* torpan Kiikan Kiimajärvelle ja sai v. 1845 Suomen Talousseuran hopeisen mitalin maataloudellisista ansioista. Palkintoa varten torpassa pidettiin katselmus, josta kävi

tarkkaan ilmi Antin tekemä, nykyihmisen näkökulmasta käsittämätön raadanta (mm. hän rakensi 16 talousrakennusta, raivasi peltoa n. 16 tynnyrinalaa ja veti niistä 3550 kuormaa kiviä, lisäksi raivattiin niittyjä, kaivettiin ojia, pystytettiin aitoja, rakennettiin teitä, siltoja ja latoja). Antin jälkeläiset sijoituivat aluksi lähinnä Kiikkaan ja Kiikoiisiin, mutta pian työn perässä kauemmaksiin: Tyrvälle, Laviaan sekä Porin ja Tampereen tienoille. Maatalouden ohella kuvaan tulivat myös teolliset ammatit. Huhdanpäässä asuu edelleen suvun jäseniä.

Erkki Aspin kolmas poika oli isänsä kaima *Erkki* (1796-1882). Hän perusti *Haaviston* torpan Kiikoisten Nevanperälle. Hänellä oli kuusi sukua jatkanutta lasta, joista seuraava Haaviston isäntä oli aiemmin mainittu lisakki Haavisto. Tämä sukuhaara on tavattoman suuri, koska myös seuraavassa polvessa oli kaikilla useita perheellisiä lapsia. Tämä osuus on muutenkin kirjan laajin, koska kun yleensä pyrin tuomaan eri haarat vähintään XII-polveen asti, lisakki Haaviston jälkeläiset tutkin 1990-luvulle asti eli yleensä XV-polveen. Haaviston sukuhaaran jäsenistö levittäytyi nopeasti koko Satakuntaan sekä maaseudulle että kaupunkeihin. Aika pian yksittäisiä jäseniä lähti kauemmaksiin, tosin Itä- ja Pohjois-Suomeen vain joitakin harvoja. Haaviston nykyinen isäntä on torpan perustajan suora jälkeläinen kuudennessa polvessa.

Erkki Aspin neljäs poika *Juha* (1798-1879) raivasi itselleen *Hanhela* -nimisen torpan Kiikoisten Jaaran kylään. Aluksi jälkeläiset sijoittuivat lähinnä Kiikoiisiin ja Laviaan, mutta pian myös kauemmaksi. *Hanhela* on edelleen suvun hallussa.

Erkki Aspin lapsista kuopus *Maria* (1800-1868) avioitui *Vareslahden* torppaan Kiikoisten Hongistonmaahan. Hänen lapsensa muuttivat pois Vareslahdesta, heidän perheensä asuivat Kiikassa, Keikyässä ja Kiikoisissa. Kaksi poikaa jatkoi isoisänsä perinteitä 1800-luvun puolivälissä, kun muutamaksi vuodeksi perustettiin uudelleen ruotujakoisia joukko-osastoja. Saipa toinen näistä pojista saman sotilasnimen kuin isoisänsä eli Asp. Tästä sukuhaarasta muutti vuosisadan vaihteessa yksi jäsen Kajaaniin, minkä seurauksena myös melkomainen joukko kainuulaisia on mukana kirjassa.

Pyrin liittämään tutkimukseen myös erilaisia *taustatietoja*, joita on varsinkin kirjan alussa. Elämäkertatiedot on tavan mukaan sijoitettu lähinnä taulujen yhteyteen. Sen lisäksi on pieniä

juttuja, sananparsia, erilaisia oheispaloja lähinnä ao. ihmisten tai sukuhaarojen yhteydessä. Kun minulle jäi runsaasti vanhaa tuomiokirja-aineistoa, jota en voinut liittää sukutauluihin enkä esipolvitauluihin, keräsin loppuun muutaman sivun jakson "Sukua kärejillä", jonka toivoin antavan myös ajankuvaa elämästä 1600-luvulla ja 1700-luvun alkupuolella.

Muutama sana *esipolvitauluista*: Lisakki Haaviston esipolvet ovat asuneet suurimmaksi osaksi Kiikassa ja Kiikoisissa, mutta mukana on myös Huittista ja Kauvatsaa. Eeva Kaisa Pertalan esipolvet ovat pääasiassa Suodenniemeltä ja Hämeenkyröstä, Hilma Kankaanhuhdan Kiikoisista, Kiikasta, Tyrvältä ja Mouhijärveltä. Mukana on pääasiassa talollisia, mutta sen lisäksi myös sotilaita ja käsityöläisiä. Esipolvia koskevat tiedot ulottuvat useissa tapauksissa ensimmäiseen maa-kirjaan, joskus kauemmaksiin. Varsinkin kiikalaisia ja suodenniemiläisiä sukuja tutkivilla on suuri todennäköisyys löytää yhteisiä esivanhempia.

Vähän lähteistä: Kirkonarkistojen ja SAY:n ohella luin myös varsin paljon sellaisia voutin- ja läänintilejä, jotka eivät sisälly SAY:hyn. Sotilasasiakirjoja oli luonnollisesti käytettävä, koska mukana oli varsin monta ammatin edustajaa. Erityisen antoisiksi koin 1600-luvun tuomiokirjat, joiden avulla pystyi selvittämään muutamia sukujohtoja ja joista sai mukavaa elämän makua. Lainhuudot ja perukirjat antoivat myös lisätietoja. Muita sukututkijan kannalta arvokkaita paikkoja olivat esim. maanmittauslaitoksen arkisto. Eloa tutkimukseen pyrin saamaan myös mm. nimistö-tiedoilla, joita sain Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimitoimistosta. Monet yksityishenkilöt antoivat myös kotiarhivonsa aarteita käyttöön. Muistitiedon osuus olisi saanut olla suurempi, sitä on mukana, mutta kokonaisuuden kannalta kuitenkin verraten vähän.

Suku on siis tavallista maalaisväkeä, jonka vanhimmat polvet asuivat Kokemäenjoen rantataloissa. Kun kaikki eivät voineet saada taloa, ruotujakolaitos tarjosi 1700-luvulla yhden mahdollisuuden elannon hankkimiseen. Sen jälkeen kun torppien perustaminen 1700-luvun lopulla helpottui, moni suvun jäsen lähti raivaamaan uutta torppaa, joista useat ovat nykyään kelpo taloja, vaikkakaan kaikki eivät enää suvun hallussa. Suvun jäsenet ovat raivanneet tiluksia ennen kaikkea Kiikoisissa: sieltä päin kotoisin olevat saattavat tuntea ainakin nimeltä Nuton, Haaviston, Hanhelan, Järvenpään, Mäkipään ja Pohjalan. Huhdanpää on

Kiikan puolella. Kaikissa ensimmäiset asujat olivat suvun jäseniä. Vähitellen suvun jäsenten ammatit tietysti monipuolistuivat, mutta talollisia, tilallisia, torppareita, mäkitupalaisia, itsellisiä, renkejä ja työmiehiä oli paljon. Vasta tämän vuosisadan alussa alkoivat kaupungit suuremmassa määrin vetää puoleensa. Koulutusta ei juuri ollut kuin se pakollinen, jonka avulla pääsi avioon. Suvun ensimmäinen ylioppilas sai lakkinsa v. 1922. Suomalaisen yhteiskunnan kehitys ja vaiheet näkyvät suvun historiassa: vuonna 1918 suvun jäseniä taisteli molemmilla puolilla ja 1939-44 nuoret miehet olivat sodassa. Sodan jälkeisenä aikana alkoi nopea murros: uudet sukupolvet koulutettiin paremmin ja yhä useampi muutti kaupunkiin. Suvun jäseniä toimii kuitenkin edel-

leen maatalouden parissa useampi kuin Suomessa keskimäärin. Valtaosa suvun jäsenistä asuu edelleen läntisessä Suomessa tai sitten pääkaupunkiseudulla.

Löytyykö suvulle muita yhteisiä piirteitä? Suureen joukkoon mahtuu monenlaista elämäntarinaa. Pari asiaa on kuitenkin pistänyt silmään, vaikkakaan en ole niitä tilastollisesti tutkinut: kaksosia on paljon ja suvussa on myös varsin runsaasti pitkäikäisiä. Aktiiviurheilijoita löytyy 1900-luvulla eri sukuhaaroista ja eri tasoilta: nykyihmisille tunnetuimmat lienevät sulkapalloilija Pontus Jäntti Helsingistä ja squashin pelaaja Tuula Myllyniemi Tampereelta. ■